

Total No. of Questions : 9+9+9] [Total No. of Printed Pages : 8
(1126)

**Master of Arts Ist Semester (0307)
Examination**

2657

ECONOMICS

(Contemporary Issues in India Economy-I)

Paper : MAECO-102

(In All Mediums)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

English Medium

Note :- (i) Attempt *five* questions in all. Question No. 1 is compulsory. Select at least *one* question from each Unit.

(ii) Each short answer type question carries 2 marks and each long answer type question carries 15 marks.

1. Attempt any *ten* parts from the following :

(i) What was need to have second generation reforms ?

A-116

(1)

Turn Over

- (ii) What do you understand by Globalisation ?
- (iii) Enlist various structural reforms introduced in economic reforms program.
- (iv) What are various estimates of poverty in India ?
- (v) Identify causes of variations in labour force.
- (vi) What do you understand by Occupational Structure ?
- (vii) What is Underemployment ?
- (viii) Explain the concept of deceleration in agriculture.
- (ix) What are causes of regional imbalances in Agriculture ?
- (x) What do you understand by Subsidies ?
- (xi) What are Agriculture and Allied Activities ?
- (xii) What were objectives of Industrial Policy, 1956 ?
- (xiii) What is Industrial Decontrol ?
- (xiv) What do you understand by privatisation of Industries ?
- (xv) Highlight main points of industrial growth since 1990's.

Unit-I

2. Discuss causes of changes in occupational structure in India during pre-reform period.
3. Write a detailed note on state of Indian Economy during post-reform period.

Unit-II

4. Analyse causes and consequences of unemployment in India. Discuss policy initiatives of Indian Government to solve the problem.
5. Identify causes of interstate disparities in development pattern during post-reform period.

Unit-III

6. Analyse changes in pattern of growth of Indian agriculture since 1970's.
7. What do you know about the problem of Food Security ? Suggest some policy options.

Unit-IV

8. State and explain features of Industrial policy of 1991. Discuss its impact on Indian Industry.
9. Discuss causes of deceleration in Indian Industry during 1990's.

Turn Over

हिन्दी माध्यम

निर्देश :- (i) कुल पाँच प्रश्नों के उत्तर दीजिए। प्रश्न संख्या 1 अनिवार्य है। प्रत्येक इकाई से कम से कम एक प्रश्न का चुनाव कीजिए।

(ii) प्रत्येक लघु उत्तरीय प्रश्न 2 अंक का है तथा दीर्घ उत्तरीय प्रश्न 15 अंक का है।

1. निम्नलिखित में से किन्हीं दस भागों के उत्तर दीजिए :

- (i) द्वितीय पीढ़ी सुधार की क्या आवश्यकता थी ?
- (ii) वैश्वीकरण से आप क्या समझते हैं ?
- (iii) आर्थिक सुधार प्रोग्राम में प्रस्तावित विभिन्न संरचनात्मक सुधारों के लिए सूची बनाइये।
- (iv) भारत में गरीबी के विभिन्न अनुमान क्या हैं ?
- (v) श्रमिक शक्ति में विभिन्नताओं के कारण बताइये।
- (vi) व्यावसायिक संरचना से आप क्या समझते हैं ?
- (vii) आन्तरिक रोजगार क्या है ?
- (viii) कृषि में धीमी गति की अवधारणा की व्याख्या कीजिए।
- (ix) कृषि में प्रादेशीय असन्तुलन के क्या कारण हैं ?
- (x) सब्सिडी से आप क्या समझते हैं ?
- (xi) कृषि तथा सम्बद्ध क्रियाशीलताएँ क्या हैं ?

A-116

(4)

(xii) औद्योगिक नीति, 1956 के क्या उद्देश्य थे ?

(xiii) औद्योगिक विनियन्त्रण क्या है ?

(xiv) उद्योगों के निजीकरण से आप क्या समझते हैं ?

(xv) सन् 1990 से औद्योगिक वृद्धि के बिन्दुओं पर प्रकाश डालिए।

इकाई-I

2. पूर्व-सुधार काल के दौरान भारत में व्यावसायिक संरचना में परिवर्तन के कारणों की व्याख्या कीजिए।
3. उत्तर-सुधार काल में भारतीय अर्थव्यवस्था पर एक विस्तृत नोट लिखिए।

इकाई-II

4. भारत में बेरोजगारी के कारणों तथा परिस्थितियों का विश्लेषण कीजिए। समस्या का समाधान करने के लिए भारत सरकार की प्रारम्भिक नीति की विवेचना कीजिए।
5. उत्तर-सुधार काल के दौरान विकास के स्वरूप में अन्तर्राष्ट्रीय असमानताओं के कारणों को बताइये।

इकाई-III

6. सन् 1970 से भारतीय कृषि के विकास के स्वरूप में परिवर्तनों का विश्लेषण कीजिए।
7. खाद्य सुरक्षा की समस्या के विषय में आप क्या जानते हैं ? कुछ नीतियों का सुझाव दीजिए।

इकाई-IV

8. 1991 की औद्योगिक नीति के लक्षणों का वर्णन कर व्याख्या कीजिए। भारतीय उद्योग पर इसके प्रभाव की व्याख्या कीजिए।
9. 1990 के दौरान भारतीय उद्योग में धीमी गति के कारणों की व्याख्या कीजिए।

(Punjabi Medium)

ਨਿਰਦੇਸ਼ :- (i) ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿਉ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ.1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ । ਹਰ ਇੱਕ ਇਕਾਈ ਤੋਂ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ ।

(ii) ਹਰ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਉੱਤਰ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2 ਅੰਕ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਉੱਤਰ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 15 ਅੰਕ ਦਾ ਹੈ ।

1. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦਸ ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿਉ :
 - (i) ਦੂਜੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ ?
 - (ii) ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਣ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ?
 - (iii) ਆਰਥਿਕ ਸੁਧਾਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਵਿਭਿੰਨ ਸੰਰਚਨਾਤਮਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ ।
 - (iv) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਅਨੁਮਾਨ ਕੀ ਹਨ ?
 - (v) ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ ।
 - (vi) ਕਿੱਤਾ ਸੰਰਚਨਾ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ?
 - (vii) ਅਧੀਨ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਕੀ ਹੈ ?

- (viii) ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਧੀਮੀ ਗਤੀ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ।
- (ix) ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਦੇਸ਼ਕ ਅਸੰਤੁਲਨ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ ?
- (x) ਸਬਸਿਡੀ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ?
- (xi) ਖੇਤੀ ਦੀਆਂ ਸੰਬੰਧਤ ਕਰਿਆਸ਼ੀਲਤਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ ?
- (xii) ਉਦਯੋਗਕ ਨੀਤੀ, 1956 ਦੇ ਕੀ ਉਦੇਸ਼ ਸਨ ?
- (xiii) ਉਦਯੋਗਿਕ ਕੰਟ੍ਰੋਲ ਹਟਾਉਣਾ ਕੀ ਹੈ ?
- (xiv) ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੇ ਨਿਜੀਕਰਣ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ?
- (xv) ਸੰਨ 1990 ਤੋਂ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਾਧੇ ਦੇ ਬਿੰਦੂਆਂ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਉ।

ਇਕਾਈ-I

- 2. ਪੂਰਵ-ਸੁਧਾਰ ਕਾਲ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਾਇਕ ਸੰਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਕਾਰਣਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ।
- 3. ਪੁਰਾਤਨ-ਸੁਧਾਰ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਵਿਸਥਾਰ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

ਇਕਾਈ-II

- 4. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੇਰੋਜਗਾਰੀ ਦੇ ਕਾਰਣਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ । ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰੰਭਿਕ ਨੀਤੀ ਦੀ ਵਿਵੇਚਨਾ ਕਰੋ ।
- 5. ਪੁਰਾਤਨ-ਸੁਧਾਰ ਕਾਲ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰਰਾਜੀ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ।

ਇਕਾਈ-III

6. ਸੰਨ 1970 ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਖੇਤੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ ।
7. ਖਾਦ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ? ਕੁੱਝ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿਓ ।

ਇਕਾਈ-IV

8. 1991 ਦੀ ਉਦਯੋਗਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਲੱਛਣਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਕੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ । ਭਾਰਤੀ ਉਦਯੋਗ ਉੱਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ।
9. 1990 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤੀ ਉਦਯੋਗ ਵਿੱਚ ਹੌਲੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਦੇ ਕਾਰਣਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ।